

Bidrag till 'Finns det utrymme för alternativ pedagogik i den svenska skolan?

Lekens och konstens betydelse för lärande – vad säger forskningen? Göran Krantz

Statistik visar att utrymmet för lek och konst de senaste åren har reducerats markant i europeiska skolor. Tidig skolstart reducerar tiden för lek – samtidigt visar forskning att det inte är gynnsamt med tidig skolstart för senare lärande.

Kognitiv förmåga, som skolan idag fokuserar på, definieras vanligen som: förmågan att minnas - förmågan att bearbeta, analysera det fasthållna och förmågan att ställa in det i en större helhet. Forskningen kring barnets tidiga medvetande visar att barnet först förstår musikaliska och kroppsliga kommunikativa gester. Denna förståelse riktar sig mot det meningsfulla, det helhetliga i situationer. Den utvecklas genom de dialogiska aktiviteter, t ex leken, som forskningen visar är gynnsam för att utveckla lärandet under förskoletiden och som verkar gynnsamt på lärandet i skolåldern.

Under de första sju åren avslutas hjärnans grundläggande utvecklingsfas. Den har livslång betydelse. Som svar på en fråga om vad som är den bästa aktiviteten under denna tid svarade en hjärnforskare: 'Att dansa till musik'. Även från det perspektivet verkar det alltså mindre gynnsamt att låta 6 åringar sitta stilla i en mer formell skolsituation. Skolstart vid 6 års ålder bygger på att man tidigare kan göra det man anser vara det väsentliga för senare inläring. Forskningen visar att det snarare verkar som att det väsentliga är att få förbli i en dialogisk, rörlig lekande situation och att den helhetliga kognitiva förmåga barnet naturligt utvecklar så småningom övergår till mer minnesbetonat lärande.

Konstnärlig aktivitet är lågt värderad i skolan. Lågst värderad är dans. Konsternas värde i skolan anses stiga om de går att påvisa att de tjänar utvecklingen av högre värderade ämnen i skolan, t ex att musik kan förbättra matematisk förmåga. Men nutida översikter av forskning visar att det inte är entydigt att konsterna har transfereffekter över till andra ämnen. En OECD rapport 'Art for Arts' sake' ser därför behovet av att vi måste utveckla ny forskning och nya teorier för att förstå konsternas egentliga värde i skolan.

Jag har gjort en studie på hur 18 åriga ungdomar beskriver varför dans i skolan är viktig för dem. De säger att genom att kunna vara inne i sin egen rörelse känner de sig hemma i sig själva och upplevelserna gör att de förstår sig själva bättre och förstår vad de skall göra i livet. Deras uttalanden speglar en positiv självbild: känna sig trygg, autentisk, avspänd, fri, glad, hoppfull. Vi känner väl alla till problemen med negativ självbild bland skolungdomar idag: stressad, otrygg, ofri, deprimerad, brist på motivation och hopp. Forskare på psykisk ohälsa i skolåldern varnar för att detta är ett problem som ansvariga personer måste ta på större allvar. Något måste göras i skolan. Dessa forskare har identifierat två grundläggande förändringar som bör göras: att skapa större plats för upplevelsen av trygghet och frihet i skoldagen.

En sociolog som fått betydelse i pedagogiska sammanhang, Zygmunt Bauman, anser att hela vår kultur är präglad av kampen att övervinna rädsla. Motsättningar i samhället mellan olika grupperingar och osäkerheter av olika slag - miljöförstöring, terrorism - har ökat och individen måste därför själv etablera trygghet och frihet och på så vis få hopp för framtiden.

Att hantera sig själv och sin relation till världen är en av tidens stora utmaningar.

Hur utvecklar man upplevelsen av trygghet, frihet och hopp i skolan? Jag argumenterar för en ändrad syn på skolan rent principiellt. Jag knyter den till ordet *bildning* väl medveten om den berättigade nutida kritiken av tidigare uppfattningar av *bildning*. För att möta dagens utmaningar behöver skolan en kognitiv förmåga som gör det möjligt att

- förstå och integrera kunskap på ett meningsfullt sätt i sitt liv
- förstå sig själv och vad som är meningsfullt i ens liv
- lära sig hur man genom sitt eget liv är i dialog med världen och andra människor.

För att klara detta behövs andra sätt att lära och en annan prioritering av vilka ämnen som är viktiga. Jag anser att leken i förskolan och konsterna i skolan här har en väsentlig roll att spela. Skolan måste förändras så att utrymme ges för aktiviteter som understödjer alla tre bildningsidealen. De måste värderas som lika viktiga.